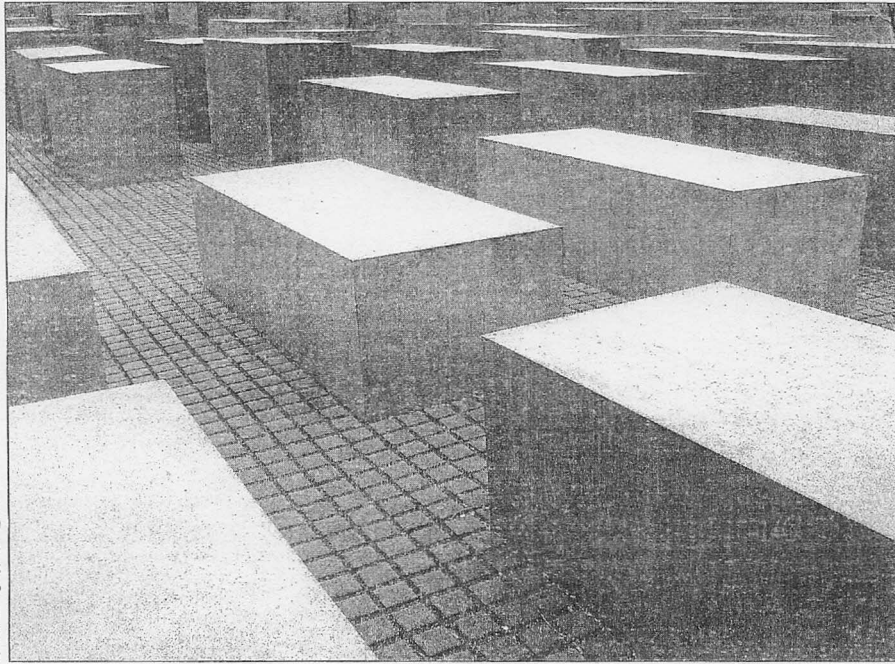

זיכרון השואה כאיום על ישראל

האירופים מצטיינים בזיכרון השואה, אך עושים זאת תוך התעלמות בוטה ממהותה הפוליטית - כשלילת הלגיטימיות של העם היהודי. בכך זיכרון השואה ממשיך את המפעל האנטישמי שחולל אותו

הנצחות השואה ברובה לא פעם בהוצאות אל מדרון לקרמיקס והיפסופרי. השואה בברלין

החמלה האירופית מופנית כלפי הטרגדיה האנושית שהיהודים היו קורבנותיה, דהיינו כלפי האדם, לא כלפי היהודי. הבחנה זו חשובה לאירופים עד כדי כך שהם נוטים להאשים את היהודים בניכוס השואה והפיכתה לתואנה בשירות הפרטיקולריזם שלהם

בדוקטרינה הנוצרית של הישועה, האדם אינו יכול להשתחרר על ידי העשי - כפי שגורסת תורת משה - ממעמדו הארצי הפגום עקב החטא הקדמון. האדם נולד חוטא וחכאן שמעמד זה של חוטא הוא, ללא סיבה, מסתורין חסר פשר. קהילת בני האנוש - אין בכוחה לכפר על החטא. היא לקולקלת מיסודה. לכן, חייב הנוצרי להזהרות עם הצלב, עם הקורבנות, כדי לזכות לישועה

שמואל טריגנו

מתבונן בזכרונות התודעה האירופיים בעשורים האחרונים יגלה תופעה מפליאה, פרדוקסלית: העמקת המודעות לשואה ולזיכרונה מחד, וצמיחה של אנטי-ישראליות חריפה, אנטישמית במאפייניה, מצד שני. דמות היהודי מתפצלת, תוצר מיללים את העם היהודי שנכחד ובו בזמן מאשימים את העם היהודי הווי, על כל צורות תקומתו לאחר מלחמת העולם - הן כקהילות בתפוצה והן כמדינה - בנאצים ובאלימות. היכרון האירופי של השואה שנהנה בשנים האחרונות משולב מראשיתו עם חיבה לפלשתינים, שממנה נגזרת האשמה כלפי ישראל. אין מדובר כאן במשבר תולך, בתקלה זמנית, אלא בתתן מובנה ותמידי. בצורתה הקיצונית ביותר, תפיסה זו רואה בקיומה של מדינת יהודים עלבון לזכר השואה.

אפשר לפתור זאת בקלות כמעין קיח פסיכולוגי: אירופה, הוטבלת מנקיפת מצפון, מקלה בכיכול את רגשי האשם שלה בכך שהיא מאשימה את ישראלים בהערכת היחס של הנאצים כלפיהם אל הפלשתינים, "הקורבנות של הקורבנות" לפי הגדרתו המודעת של אדוארד סעדי. אני מבקש לטעון שהסיבת האמיתית לכפי שנטביר מיד.

שאלת העם היהודי

כאשר התודעה האירופית מעלה את זכר השואה - את מי היא רואה לנבד עיניה? הפולמוס סביב ייחודה

פחות מובן ומשמעותי. הוא הופך למסתורין. התוצר הראונית של השואה מעטיקה את היכרון ובכך עוצרת את החשיבה והתגובה. מציינים את העם הודי. השואה מעתקת מהזיכרון, מההיסטוריה והן הפוליטיקה, והיא נהדפת לתוהו של האל-רציונלי ושל המקדש.

הקניית מעמד של קדושה לשואה מעניקה לאירופה מיטן מפני פגיעה אפשרית מצד המציאות, בלי שתאליץ להתכחש לה לגמרי. המציאות, כשהיא קיימת הפרויקט הדמוקרטי המודרניסטי, כאשר אורחותם של היהודים נמחקת חסימת האדם, נרמסו ברגל גסה. השלול מעמסה זו על היהודים, חייבם לשאת בנטל של הייחודיות האסורה, מנערת מן התודעה המודרניסטית את הקושי לשאת בעצמה בנטל זה, ולהזדהות במישלן פרויקט הביבליזציה של אירופה. היא חוטסת ממנה את הצורך להתמודד עם הכישלון. זו המשימה שהוטלה על היהודים. משבר המודרניזם הצטמצם לייחודיות שלהם.

או קרבן או אשם

משהפכו אותם לנחתי הקדושה הודו, היהודים סובלים ממלאא הוד-משמעות שלה: הם משחידים מאשמה את תודעת המודרניים, ובו בזמן הם הופכים לאובססיה שלה, שמתם שהם מבקשים לה את היק שנוצר בלבה עם השואה. לכן תפקיד הקדושה של הזיכרון האירופי מטיל על היהודים הוא פרדוקסלי: הם ממוחשים בעצם קיומם את זכר השואה ובה בעת הם מאפשרים לסלק מן היכרון הקולקטיבי. כאן אנו מבנים כיצד זכר השואה - הייחוד הודו שבה אירופה מפרשת את הקריסה הפוליטית של המודרניזם כדי ללא להתמודד עמה - מעד למעשה להתרועע ממנה. היהודים ממלאים את חולל הביניים הזה. קדושה אמביוולנטית זו יוצרת ריחוק ופיצול. "יהודים" הם הפן השלילי שלה, הקדושה הרתה בשל היותה מבעיתה, ואילו "קורבנות השואה"

של השואה, המתפרש כשלילת האנטיסמיות שלה, מוכיח לנו שהחמלה מופנית כלפי מרבדיה אנושית שהיהודים היו קורבנותיה, דהיינו כלפי האדם, לא כלפי היהודי. הבחנה זו חשובה לאירופים עד כדי כך שהם נוטים להאשים את היהודים בניכוס השואה והפיכתה לתואנה בשירות הפרטיקולריזם שלהם. אין מקבלים שזכר השואה, שהוא עניינם של מדינת ישראל ושל הקהילות היהודיות, ייחס לייחודיות יהודית, לא כל שכן לקולקטיב יהודי.

האולם האופי הקיבוצי של השואה הוא המאפיין הבולט ביותר שלה: היהודים נטבחו בהמוניהם, כעם, אף שכל אחד בנפרד היה אורח של מדינה אירופית כלשהי. בכך ניתן אישור מועיל לאחרות הגורל המעמד, בניגוד מובהק למעמד המשפטי כבודדים בדמוקרטיה האירופית. מה שהיה על הפרק בשואה הוא גורל העם היהודי במודרניזם הפוליטי, בעיה שהאנטיצפציה לא נתנה עליה תשובה. לאירופה הצליחו אנגם לפלס את דרכם בתוך האנטיצפציה, למרות הקשיים שהאנטישמיות, בתופעה אופיינית תמיד השיג אותם והטביע אותם. גורל זה תמיד היה טרגי, למעט בציונות, שבה היה תשאר דרמטי.

היחס לשואה שהיכרון האירופי הולך ומפתח, יחס רגשי ופסיכולוגי בלבד, מעלים את הממד הפוליטי העיקרי הזה, החשוב במיוחד, משום שבאמצעות זכר השואה שהיא יצרה מעמידה התודעה האירופית בסמך שאלה את הלגיטימיות שבקיים (פוליטי) של עם יהודי. העלמה זו אף היא פרדוקס. היא מתוותרת במאחורי הצנת והיפוכו של דבר. תגהות השואה המוצגת במחזיאונים, באנדרטאות והיכרון ואף בספרים היא ריאליסטית מאוד (נופת המתים, מלכוכו האסיריים, מדי האס-אס וכד), ואפילו היפר-ריאליסטית, לעומת דלות ההטברים על שודשי השואה ותוצאותיה. ככל שגוברת המוחשיות בהצגת האסוק, כך הוא נעשה

רובי' שמואל טריגנו מאוניברסיטת מריס, הוא מייסד ומנהל של הכללה לימודי יהדות של חברת כ"ת, ועורך סדרת ספרים יהודיים-צופתיים "פרס" ו"קונטרבוס". גרסה מלאה של מאמר זה פורסמה בגיליון 17 של כתב העת "קוויים חרשים" של ההסתדרות הציונית

ושוורשית, אותו הדבר עצמו ששוללים מהישראלים ("המתנחלים") שהפכו לפסולים. המיסטיקה של "עם בסכנה", הזוכה להעיצה מפי מתנגדי הגלובליזציה והדיוקים, תורמת ליצירת קונספציה בדינית זו בקשר למה שקרוי "תהליך השלום" שלאחר הסכמי אוסלו. השאלה המדאגה ביותר העולה בהקשר זה היא מה התפתחות זו טומנת בחובה לקראת העתיד. דה-לגיטימציה של ישראל או הכרה על תנאי בקיומה יכולות להביא על נקלה - אם לא אירע כבר הדבר - להסכמה שבשתיקה, "מוסרית" מאוד, להעלמה או להשפלתה. ההיסטוריה הראתה שהשלב הראשון בתהליך של השמדת עם הוא הדה-לגיטימציה. שוללים את הלגיטימיות שלו והופכים אותו למפלצת בטרם מחסלים אותו.

בחוות דעת, בספרים, בנאומים, הרבו בשנים האחרונות לזכות את ישראל "מעוות היסטורית", הוקיעו את ה"חטא הקדמון" שלה או קראו לעם היהודי להתחסל כדי להבטיח את שלום העולם. בימי שלטונו של שיראק בצרפת הגיעו לעיתונות הדים של הערכה בחוגי השלטון, שלפיה ישראל עתידה להיעלם בדומה לממלכת הצלבנים. האיום האיראני מקנה אמינות להערכה זו והפסיביות האובייקטיבית שגילתה עד כה אירופה מבשרת רעות. אין לשכוח שכל מהלכי אירופה למען מה שקרוי "תהליך השלום" מודרכים על ידי המנטליות והאג'נדה שניתחנו לעיל. הנאיביות של חוגי משרד החוץ הישראלי, הלהוטים

להכרה אירופית בשעת קביעת מדיניותם, מעוררת השתוממות. אליטות השלטון הישראליות סובלות מטעות שיפוט חמורה ביותר במישור האסטרטגי, אשר מביאה אותם להגדיר את מה שהיה "מלחמת אוסלו" כ"תהליך שלום". החזרה על התנהגות זו במשך עשרים שנה מוכיחה שיש כאן בעיה עמוקה יותר מטעות אינטלקטואלית.

אירופה אינה יכולה לרצות אלא בישראל מוקטנת ונטולת ריבונות, בנסיגה ברורה ממעמדה כעם חופשי בהיסטוריה. מבחינה זו, נאומו המפורסם של דה גול על "העם הבוטח בעצמו והשתלטן" היה ברור לגמרי. ה"עם" הזה נכלל על ידי דה גול באופן ברור בחמלה שלאחר השואה. "הרדיפות האיומות שמהן סבלו (היהודים) במהלך מלחמת העולם השנייה" תרמו להם "אוצר ניכר של התעניינות ואף של אהדה". על יסוד זה "הרבינו לייעץ לה (למדינת ישראל) לנהוג במתינות".

אכן על היהודים להראות "מעט צניעות בחיפוש אחר דרך לחיות בשלום עם שכניהם". הרי נוכחותם בשטח זה נתונה בספק. "היה אכן מקום לשאול, ויהודים רבים אכן שאלו, האם התנחלות קהילה זו על אדמות שנרכשו בתנאים פחות או יותר נכונים ובקרב עמי ערב שהתנגדו לה נמרצות, לא היתה עלולה לגרום לחיכוכים ולסכסוכים מתמידים ואין-סופיים". כאן נקבעים בבידור "גבולות אושוויץ" שאל לה לישראל לחרוג מהם, מסגרת של מדינה מבוססת על אי-צדק, שנוסדה על-ידי עם יהודי מאז ומתמיד, שסבלו הרב עורר את חמלת המערב, אך אסור לו לנטוש את הצניעות ואת המתנינות החלות עליו בשל זכר

כרזה הולנדית כנגד פעולות צה"ל בעזה

הטרגדיה והחסד שנעשה עמו...

הבעיה העיקרית נוכח אתגרי השעה הזאת בהיסטוריה שלנו היא התפקיד שממלא חלק מהאינטליגנציה היהודית בעולם, וחמור מזה בהרבה - חלק מהאינטליגנציה הישראלית. כוונתי לפוסט-

צינונת ובאופן כולל יותר לפוסט-מודרניזם כפי שהוא בא לידי ביטוי אצל ה"היסטוריונים החדשים" וה"סוציולוגים החדשים". אף שהם רק חלק מזערי מדעת הקהל בישראל, הם מהווים זרם חזק מאוד בקרב חוגי האליטה שלה. קולם הוא היחיד המגיע מישראל לכירות העולם. בחוץ לארץ הם הקול הדומיננטי של ישראל, והלא יהודים עוקבים אחר המאורעות במזרח התיכון דרך הפרשנות והאג'נדה הפוליטית שלהם. ואג'נדה זו שואפת רק לשלול את הלגיטימיות של ישראל (הם השוללים העיקריים של קיום היהודים כעם וכאומה), לשפוט אותה לפי אמות מידה סלקטיביות ולא מידתיות, ולתקוף אותה ללא הרף. היא שותקת כשמדובר על מעללי המחנה הפלשתיני והערבי, על הזכויות ההיסטוריות והפוליטיות של העם היהודי, על זכרם המבוזה של חלק ניכר - כמעט הרוב - של תושבי המדינה. הזיכרון היהודי של השואה הוא מנושאינו המרכזיים של השיח הביקורתי שלהם. השואה אכן מפריעה להם מאוד משום שהיא מעיין תשליל ההוכחה לקיומו של עם שאת קיומו הריכוזי והחופשי הם שוללים ומתארים אותו אף הם בדמות נאציזם.

אידיאולוגיה שלטת זו, שדובריה לא היו ולא כלום לולא התקיימה מדינת ישראל, גורדת את העם היהודי במישור הסימבולי והאידיאולוגי למבוי סתום ולאסון. היחלשות אסטרטגית במישור הלגיטימיות מקשה עוד יותר על המשך קיומה ומקעקעת את ערנותה ואת יכולתה לעמוד בפני המבחנים העומדים בפתח. נראה שאצל הדוגלים באידיאולוגיה זו יש מעין ציפייה מהופנטת לתליין. ■